

Översatt från *Fourth International*, Vol.15 No.1, Winter 1954.

James P. Cannon

Trotskij eller Deutscher?

Introduktion

Många inom vänstern trodde/tror att Deutscher var allmänt uppskattad i trotskistiska kretsar. Detta är inte riktigt, vilket denna artikel är ett exempel på. Artikelförfattare är en av grundarna av den kommunistiska och trotskistiska rörelsen i USA och det trotskistiska Socialist Workers' Partys (SWP) nationella sekreterare fram till 1953, därefter partiets nationelle ordförande fram till sin död 1974.

När Cannon skrev artikeln pågick en hård fraktionskamp inom Fjärde internationalen, mellan det som brukar kallas *pablist*, som – bl a inspirerade av Deutscher – reviderade en del av de traditionella trotskistiska ståndpunkterna när det gällde sovjetblocket och stalinismen. Detta är säkerligen en viktig anledning till att Cannon skrev artikeln, som häftigt kritiserar Deutschers ståndpunkter och de inom den trotskistiska rörelsen som framför liknande uppfattningar. Artikeln är således inte bara en kritik av Deutscher, utan även riktade mot ”pablismen”, vilket åtminstone delvis förklarar den skarpa tonen i inlägget.¹

Fraktionskampen i Fjärde internationalen ledde 1953-54 till splittring (1963 återförenades huvudstyrkorna igen).²

Isaac Deutscher kommenterar Cannons artikel i 3:e delen av sin Trotskij-biografi – [Den förvisade profeten](#) (engelsk utgåva 1963). I kapitel 4, ”En folkfiende”, diskuterar Deutscher utvecklingen efter Stalins död och skriver bl a att ”Stalins epigoner” av en ”ironisk slump” påbörjade ”arbetet med att avskaffa stalinismen och därmed också att mot sin vilja realisera delar av Trotskijs politiska program”. Detta följs av en not (nr 64) som polemiserar mot Cannon. Vi citerar noten i sin helhet:

”Jag påpekade detta faktum i min bok *Russia after Stalin* (1953) och i en rad artiklar publicerade vid Stalin-periodens slut. De amerikanska trotskisterna ägnade då ett helt nummer av sin teoretiska tidskrift *The Fourth International* (vintern 1954) åt temat: ‘Trotskij eller Deutscher’, och deras ledare James P. Cannon utpekade mig argt som ‘revisionist’ och som ‘trotskismens Bernstein’. Mitt brott var att jag ansåg att det inte fanns någon möjlighet för en ‘politisk revolution’ i Ryssland de närmaste åren och att en period av ‘reformer ovanifrån’ höll på att inledas. (Detta blev också det politiskt utmärkande för det första årtiondet efter Stalin.) Jag grundade mitt resonemang på bl.a. det faktum att förkvävandet av alla oppositionsgrupper, och i synnerhet den trotskistiska oppositionen, hade gjort sovjetsamhället politiskt formlöst och mållöst och därmed omöjliggjort alla ‘initiativ nedifrån’. Det föreföll paradoxalt att västtrotskister kunde vara så omedvetna om dessa följder av trotskisternas (och andra antistalinistiska bolsjevikers) utplåning i Sovjetunionen.”

För ytterligare kommentarer om detta, se not 2 i Joseph Hansens artikel *Deutscher om Trotskij*³ (som är betydligt positivare i värderingen av Deutscher).

Martin Fahlgren i feb. 2011

¹ Om denna fraktionskamp, se Cannons tal [Fraktionsstrider och partiets ledarskap](#)

² Se Pierre Franks bok [Fjärde Internationalen](#), kapitel 6 om dessa händelser.

³ Ingår i artikelsamlingen [Joseph Hansen, George Breitman: Meningsutbyte om Deutschers Trotskij-biografi](#)

Om den nya revisionismen och dess teoretiska källa

Efter Stalins död har en del av stalinismens icke-officiella och pseudo-kritiska försvarare börjat ändra ståndpunkt utan att överge sina ställningar som försvarsadvokater. Igår beskrev de stalinismen som framtidsmelodin. Nu lovar de ett snabbt slut för stalinismen i Sovjetunionen, och försäkrar oss att slutet ska bli enkelt och fredligt. Det som gör det intressant för oss är att de, när de gör detta, hänvisar till Trotskij och på ett eller annat sätt försöker åkalla hans auktoritet till stöd för sina nya upptäckter.

Det finns onekligen ingen plats för tvivel om att stalinismen har stora problem på sin hemmaplan. Händelserna i Sovjetunionen och satellitländerna efter Stalins död är övertygande bevis för detta. Arbetarnas revolt i Östtyskland och i andra satellitländer speglar tveklöst även stämningen bland arbetarna i Sovjetunionen och visar att den stalinistiska byråkratin regerar utan verkligt masstöd.

Byråkratins reaktioner på den nya situationen speglar stalinismens kris. Det frenetiska alternerandet mellan eftergifter och repression, de frekventa löftena om demokratiska reformer, kombinerat med nya blodiga utrensningar, är karakteristiska reaktioner från en regim i dödlig kris. Uppfattningen om att vi bevittnar början på slutet för stalinismen är berättigad.

Men hur ska detta slut komma till stånd? Kommer den stalinistiska byråkratin, världskapitalismens viktigaste stöttepelare, den främsta konservativa och kontrarevolutionära kraften under ett kvarts sekel, att falla av sin egen tyngd? Kommer den att försvinna i en process av gradvis och frivillig självreformer? Eller kommer den att störtas av ett revolutionärt uppror av arbetarna i Sovjetunionen och Östeuropa?

Dessa är de viktigaste frågorna för Trotskijs anhängare idag; olika svar medför med nödvändighet helt olika politiska handlingslinjer. Och det är just för att vi hör motstridiga svar på dessa frågor som den nuvarande fraktionsstriden inom Fjärde Internationalen har kommit i dagen och tagit en oförsonlig form. Vad det handlar om är ett försök att revidera Trotskijs teori – vilken tills idag har varit vägledande för den politiska strategin och taktiken i vår rörelse – utan att öppet säga så.

Sådant har hänt förut. När han, i pamfletten *Staten och Revolutionen*, tog sig an ”att återuppliva vad Marx’ verkliga sagt om staten”, anmärkte Lenin:

”Med Marx’ teori händer nu detsamma som under historiens lopp gång på gång skett med teorier av revolutionära tänkare och ledare för de förtryckta klasserna under dessas befrielsekamp... Efter deras död görs försök att förvandla dem till menlösa helgon, så att säga kanonisera dem, ge deras namn en viss ryktbarhet för att ’trösta’ de förtryckta klasserna och slå blå dunster i ögonen på dem, medan den revolutionära teorins innehåll urholkas och banaliseras och dess revolutionära skärpa avtrubbas. Bourgeoisien och opportunisterna inom arbetarrörelsen har nu gått samman om en sådan ’bearbetning’ av marxismen. De glömmer, förtränger och förvanskar teorins revolutionära väsen.”
(*Stat och revolution*, Kapitel 1)

Lenins varning hindrade inte stalinisterna från att utföra samma vanställande operation på hans lärdomar efter hans död. Lenins namn ”kanoniserades” medan hans verkliga lärdomar besudlades. Trotskijs historiska strid mot stalinismen, den största teoretiska och politiska striden i alla tider, var till sitt väsen en kamp för att ”återuppliva” den verkliga leninismen. Den hårt ansatta Vänsteroppositionen i Sovjetunionen stred under parollen: ”Åter till Lenin!”

Nu har med tiden även Trotskijs lärdomar blivit placerade på det revisionistiska operationsbordet och kampen för det revolutionära programmet har återigen tagit form av ett försvar av ortodoxa principer. För tredje gången under marxismens hundraåriga historia har man gjort ett

försök att revidera bort dess revolutionära kärna, medan man uttalar respekt för dess yttre form.

Precis som socialdemokraterna stympade Marx' lärdomar, och stalinisterna Lenins, försöker de nya revisionisterna att slakta Trotskijs lärdomar, medan de samtidigt hycklande åberopar hans auktoritet. Detta hyckleri har de tvingats till av det enkla och uppenbara faktum att Trotskijs teori om utvecklingen efter Lenin i Sovjetunionen är den enda som har någon tyngd bland revolutionärer. Det skulle vara helt meningslöst att referera till några andra "auktoriteter". Det finns inga.

Den nya revisionismen yttrar sig på många sätt. Här ska jag behandla dess centrala kärna: revisionen av Trotskijs analys av stalinismen och dess framtid i Sovjetunionen. Detta är den centrala frågan av det enkla skälet att den är högst avgörande för vår rörelses politik på alla områden.

Från sin födelse har Fjärde Internationalen sett stalinismen som världskapitalismens viktigaste stöd och som det största hindret inom arbetarrörelsen för arbetarnas revolutionära frigörelse. Trotskij lärde oss det, och all erfarenhet har i överflöd bekräftat det. I sin politik mot stalinismen i Sovjetunionen, såväl som mot de stalinistiska partierna i andra länder, har Fjärde internationalen vägletts av denna Trotskijs grundläggande teori.

Politiken kan inte skiljas från de teoretiska analyserna; en revidering av teorin medför med nödvändighet djupgående förändringar av politiken. Faktum är att frågor om politik – inklusive den inte oviktiga frågan om Fjärde internationalens historiska funktion och dess existensberättigande – inte kan diskuteras på ett fruktbart sätt med dem som är oeniga om stalinismens nuvarande natur och framtid, och därmed om vår rörelses inställning till den. Olika svar på det ena ställer tveklöst olika förslag för det andra. Diskussionen blir genast en strid. Erfarenheten har redan visat det.

Ursprunget

Upphovsmannen och källan till den nya revisionismen, Bernsteins och Stalins moderne arvtagare i detta smutsiga spel, är en polsk f.d. kommunist vid namn Isaac Deutscher som passerade genom den trotskistiska rörelsens utkanter på vägen till sitt medborgarskap i det brittiska imperiet.

Den brittiska bourgeoisien sprider ymnigt hans skrivelser; och det är inte långsökt att påstå att dess taktiska hållning mot Malenkov-regimen – vilken är lite annorlunda än Washingtons – delvis är influerad av dem. Den brittiska bourgeoisien är mer desperat än sin amerikanska motsvarighet, mer medveten om realiteterna i den nya världssituationen, och de känner ett behov av en mer subtil teori än McCarthys och Dulles. De politiska tänkarna inom den brittiska härskande klassen har för länge sedan övergett hoppet om att de tidigare ärofulla dagarna ska återvända; för att inte tala om en ny expansion av deras rikedom och makt. Deras största hopp är att hänga med, att bevara en del av erövringarna, och att skjuta upp domedagen så länge som möjligt. Detta bestämmer deras nuvarande kortsiktiga utrikespolitik.

Säkert är att den brittiska bourgeoisiens långsiktiga program är detsamma som de amerikanska kusinernas. Deras främsta mål är inget mindre än ett kapitalistiskt återupprättande genom militärt ingripande, men de är för närvarande mindre hoppfulla om utsikterna för framgång. Under tiden försöker de "krångla sig fram" med en surrogatpolitik med partiella överenskommelser, "samexistens" och handelsutbyte med Malenkov-regimen.

Churchill, och de som han talar för, inser att ett krossande av stalinismen genom en arbetarnas politiska revolution, och ett stärkande det sovjetiska ekonomiska systemet genom arbetardemokratins kreativa makt, bara skulle göra saken värre för dem och för världskapitalismen

som helhet, och det är inget de önskar. Det var därför som de inte såg något bra i upproret i Östtyskland och motsatte sig varje insats för att uppmuntra det. Den brittiska bourgeoisien skulle tveklöst inte vilja provocera fram eller bistå en sådan revolution, den skulle hellre stödja Malenkov mot den.

Det råder knappast mindre tvekan om att huvuddelen av den sovjetiska byråkratin, som framför allt bekymrar sig om sina privilegier, i slutänden skulle alliera sig med imperialisterna mot arbetarnas revolution. Den brittiska bourgeoisien har också detta i tankarna; det är därför de noga lyssnar till Deutschers nya avslöjanden, vilka lovar att Malenkov kommer att avstyra en inhemsk arbetarrevolution genom en serie reformer och att han kommer att följa en politik av samexistens, fred och handel med den kapitalistiska världen.

Vad de brittiska imperialisterna anser om Deutschers teori är deras ensak, och det är inte vår uppgift att råda dem. Vårt intresse för Deutscher har sin grund i det uppenbara faktum att hans teori om den stalinistiska byråkratins självreformer, vilken han försöker framställa som en modifierad version av Trotskijs idéer, har banat sin väg in i rörelsen för Fjärde Internationalen och funnit dolda supportere där i den fraktion som leds av Pablo. Istället för att skapa något själva, har Pablo-fraktionen helt enkelt lånat från Deutscher.

Då det inte finns något bättre sätt att avvärja arbetaravantgardet, speciellt i Sovjetunionen, och att avfärda Fjärde Internationalen från varje historisk funktion, har denna nya revisionism blivit problem nummer ett för vår internationella rörelse. Fjärde Internationalens liv står på spel i den diskussion och den fraktionsstrid som den framkallat. Det korrekta sättet att inleda diskussionen, enligt vår mening, är att följa den revisionistiska strömningen i vår rörelse till dess källa, vilket för oss rakt till Deutscher.

Den nya revisionismen dök först upp för ett par år sedan i Deutschers Stalin-biografi¹ (1949). I denna bok lånade han från Trotskij tesen att nationaliseringen av industrin och den planerade ekonomin, som de utvecklats i Sovjetunionen efter Oktoberrevolutionen, är en historiskt progressiv utveckling. Efter att ha lutat sig mot *en del* av Trotskijs teori, fortsätter han sedan, som sina revisionistiska föregångare, att ”förbigå, förneka och förvrida den revolutionära sidan av teorin, dess revolutionära själ”.

För att göra detta identifierade han nationaliseringarna och den planerade ekonomin, vilka blivit möjliga och nödvändiga genom Oktoberrevolutionen, med stalinismen, revolutionens förrädare och revolutionärernas mördare. Visserligen beklagade han komplotterna mot och massmorden på de gamla revolutionärerna, men tenderar att avfärda dem som olyckliga incidenter som inte förändrade stalinismens grundläggande progressiva historiska roll. Vid den tiden (1949) såg han för sig en världsvid expansion för stalinismen och likställde den med en expansion för den internationella revolutionen.

Denna Deutschers uppenbarelse kom som på beställning för stalinismens medlöpare, vilka brukade ursäkt massmorden på revolutionärerna med den nonchalanta anmärkningen: ”Man kan inte göra omelett utan att knäcka ägg.” Deutschers teori, utformad i hans biografi över Stalin, fann också tyst genklang inom Fjärde internationalen. Pablos strategiska och taktiska improvisationer, inklusive hans förutspådda ”sekel” av ”deformerade arbetarstater”, har sina rötter där.

Stalins död, och den omvälvning som följde, fick emellertid Deutscher att ändra sin tidigare bedömning av utsikterna för stalinismen. Och återigen refererade han till en del trotskism, i avsikt att förvrida och omtolka Trotskijs mest fundamentala lärdomar om Sovjetunionens utveckling.

¹ Finns på marxistarkivet: [Stalin – Red](#)

Detta verkar vara ett ganska dumdrigt tilltag, ty Trotskijs lärdomar är inga hemligheter och inget mysterium. De är alla nedskrivna och kända bland hans anhängare. Dessutom, som alla Trotskijs arbeten, beskriver de hans tankar med sådan klarhet och precision att ingen kan missförstå dem. I motsats till hela byket av revisionistiskt tungomålstalande, sade Trotskij alltid vad han menade, och vår rörelse har inte upplevt några bråk eller kontroverser om hur man skulle ”tolka” hans åsikter under hans livstid.

Det bästa och mest effektiva sättet att besvara och vederlägga vantolkarna av Trotskijs teori om stalinismen, vilka har dykt upp efter hans död, är helt enkelt att citera Trotskijs egna ord. De finns alla i tryck, och alla citat kan verifieras. Innan vi tar upp Deutschers förvrängningar av Trotskij, ska därför Trotskij först få tala för sig själv.

Trotskijs åsikt

Det tog lång tid för den sovjetiska byråkratin att fullborda den politiska kontrarevolutionen och befästa sin makt och sina privilegier, och Trotskij följde utvecklingen steg för steg. Han analyserad stalinismen vid varje stadium i dess utveckling och angav uppgifterna i kampen mot den på basis av den verkliga situationen i varje givet utvecklingsstadium. Dessa uppgifter, som Trotskij beskrev dem, förändrades med varje förändring av situationen, och motiverades så. För att förstå Trotskijs teori är det nödvändigt att följa utvecklingen av hans tankar från ett stadium i den sovjetiska utvecklingen till ett annat.

Under de första tio åren av sin historiska kamp mot degenereringen ansåg han att den sovjetiska demokratin kunde återupprättas genom en intern kamp för en fredlig *reforming av partiet*. Så sent som 1931 sade han:

”Det proletära avantgardet håller fast vid möjligheten att sätta byråkratin på plats, att ta kontroll över den, att säkra en korrekt politik, och genom beslutsamma och djärva *reformer* pånyttföda *partiet*, fackföreningarna och sovjeterna.” (*Problems of the Development of the USSR*. Cannons kursiveringar.)

I oktober 1933, när byråkratin ytterligare hade ”koncentrerat all makt och alla vägar till makt i sina händer”, manade han till att bygga ett *nytt Sovjet-parti* inom en Fjärde international, för att leda ”reorganiseringen av den sovjetiska staten” genom utom-konstitutionella metoder. Han skrev då:

”Vi måste först av allt som ett orubbligt axiom slå fast att denna uppgift bara kan lösas av ett revolutionärt *parti*. Den grundläggande historiska uppgiften är att skapa det revolutionära partiet i Sovjetunionen utifrån de friska elementen i det gamla partiet och från ungdomen... Ingen normal ”konstitutionell” väg återstår för att avlägsna den härskande klicken. Byråkratin kan tvingas att överlämna makten i händerna på den proletära förtruppen endast med *tvång*.” ([Sovjetunionens klasskaraktär](#))

De ”maktmedel” som var nödvändiga för att få till stånd ”reorganiseringen av den sovjetiska staten”, behövde emellertid inte, som han såg det vid den tiden (1933), ha formen av en revolution. Han skrev:

”När proletariatet skrider till handling, kommer den stalinistiska apparaten att bli hängande i luften. Skulle den fortfarande försöka försvara sig kommer det inte bli nödvändigt att använda sig av *inbördeskrigets metoder* mot den, utan snarare *åtgärder av polisiär karaktär*.” ([Sovjetunionens klasskaraktär](#). Cannons kursiveringar.)

Men 1935 kom Trotskij till slutsatsen att det redan var för sent för enbart ”polisiära åtgärder”, och att en *politisk revolution*, som bevarade Sovjetunionens sociala grund, var nödvändig, *Denna slutsats förblev oförändrad*.

Gentemot dem som fortfarande hade illusioner om att reformera byråkratin – Trotskij lovade *aldrig* att det stalinistiska monstret skulle *reformera sig självt* – skrev han 1936:

”Det finns ingen lösning på en sådan kris. Ingen djävul har ännu frivilligt skurit klorna av sig. Den sovjetiska byråkratin kommer inte att ge upp sina positioner utan strid. Utvecklingen leder uppenbarligen mot revolutionens väg.” ([Den förrådade revolutionen](#), Partisanförlaget 1969, sid. 207)

Han tillade:

”Med folkmassornas energiska tryck och regeringsapparatusens oundvikliga upplösning under sådana omständigheter kan de makthavandes motstånd visa sig bli mycket svagare än som nu synes. Men i det avseendet är endast hypoteser möjliga. *Byråkratin kan i varje fall endast avlägsnas genom revolutionära krafter.* Och som alltid kommer offren att bli färre ju djärvare och mer avgörande attacken är. *Att förbereda detta och att stå i spetsen för massorna i en gynnsam historisk situation – det är uppgiften för den sovjetiska sektionen inom den Fjärde Internationalen.*” (*Ibid.* Cannons kursiveringar.)

Denna Trotskij's slutsats, som uteslöt varje tanke på att ”reformera” den stalinistiska byråkratin – för att inte tala om den fullkomligt orimliga idén om att den skulle reformera sig själv – blev det grundläggande programmet för den revolutionära kampen för att återupprätta sovjetdemokratien. Detta program för politisk revolution formaliserades i *Övergångsprogrammet* vid Fjärde Internationalens grundningskongress (1938) och formulerades av Trotskij som följer:

”Endast de förtryckta massornas segerrika *revolutionära uppror* kan ge sovjetregimen nytt liv och trygga dess fortsatta utveckling mot socialismen. Det finns *endast ett parti* som kan leda de sovjetiska massorna till *upproret* – Fjärde Internationalens parti!” ([Övergångsprogrammet](#), Röda Rummet 1977, sid. 57. Cannons kursiveringar.)

Detta har varit Fjärde Internationalens program, och den teoretiska källan för dess politik och taktik i förhållande till stalinismen, sedan dess grundande som världsorganisation 1938. Tills nyligen har ingen som haft en annorlunda åsikt vågat kalla sig trotskist.

I Bernsteins fotspår

Men nu har Deutscher i sin senaste bok *Russia – What Next?* visat dem som vill bli visade hur även Trotskij – liksom Marx och Lenin före honom – kan förvandlas till en ”harmlös ikon”. Först bugar han sig inför Trotskij's ”profetiska framtidsvision”, sedan introducerar han en lätt reviderad version av Trotskij's teori om vägen till denna framtid, slående likt Bernsteins revision av Marx för näsan 60 år sedan, efter Engels död.

Marx och Engels hade, som alla vet, förutspått samhällets omvandling från kapitalism till socialism genom en arbetarnas revolution. Bernstein sade:

”Den första delen är korrekt; kapitalismen kommer att ersättas av socialismen. Men denna omvandling kommer att ske gradvis och fredligt, genom en reformprocess steg-för-steg. Kapitalismen kommer att växa över i socialism. En arbetarnas revolution är inte nödvändig.”

Detta var den teori som avvärjde Andra internationalen. Den ledde rakt fram till socialdemokratins förräderi under första världskriget, och till att det parti som grundats av Marx och Engels förvandlades till en kontrarevolutionär kraft. Deutscher utför samma slags operation på Trotskij's lärdomar, ”stympar och banaliserar” deras ”verkliga kärna” och ”trubbar deras revolutionära egg”. Sovjetdemokratien, säger han, kommer att restaureras som Trotskij förutsåg – men inte genom det sovjetiska proletariats revolutionära resning, och inget Fjärde internationalen-parti behövs. Det stalinistiska partiet är tillräckligt, och Stalins arvtagare kommer att visa vägen till stalinismens avskaffande.

Deutscher proklamerar som den mest troliga utvecklingen av Sovjetunionen under Malenkov: ”En gradvis utveckling av regimen mot socialistisk demokrati”. (Sid. 208) Han fortsätter: ”En analys av dessa förhållanden leder till den allmänna slutsatsen att balansen mellan de inhemska faktorerna gynnar en demokratisk pånyttfödelse av regimen.” (Sid. 208)

Detta låter lockande för dem som hoppas på en seger utan strid, det låter som Bernsteins teori om kapitalismens självdestruktion inför 1914, och speciellt inför fascismen. Men det är vad man kan säga om den.

Vad som är speciellt avskryvärt och oärligt i denna självbelåtna förutsägelse är att Deutscher, som stöd för den, bedrägligt refererar till en formulering av Trotskij från 1931 (citerad ovan), och låter bli att nämna Trotskijs senare slutsats, att den förskansade byråkratin bara kan störtas, och sovjetdemokrati införas, genom ett massuppror av det sovjetiska proletariatet, lett av ett nytt Fjärde internationalen-parti.

Deutscher skriver:

”På 1930-talet förespråkade Trotskij en ’begränsad politisk revolution’ mot stalinismen. Han såg den inte som en fullfjädrad social resning utan som en ’administrativ operation’ riktad mot den politiska polisens ledare och en liten klick som terroriserade nationen.” (Sid. 214)

Deutscher går ännu längre. Han släpper all försiktighet när han ger ”Malenkovs regering” erkännande för att genomföra detta program för självreformer. Han säger:

”Som så ofta var Trotskij tragiskt före sin tid och profetisk i sin framtidsvision, även om han inte kunde föreställa sig att Stalins närmaste medhjälpare skulle agera enligt hans schema. Det som Malenkovs regering håller på att genomföra är precis den ’begränsade revolution’ som Trotskij föreställde sig.” (*Russia – What Next?*, Sid. 215)

Onekligen kunde Trotskij ”inte föreställa sig det”; och var och en som föreställer sig det – för att inte tala om att försäkra att det redan sker – har ingen rätt att utnyttja Trotskijs auktoritet. Dessutom har Malenkovs ”begränsade revolution” än så länge förblivit en produkt av Deutschers fantasi. Bläcket hade knappt torkat i hans nya bok när den nya blodiga utrensningen startade i Sovjetunionen och Malenkovs armé besvarade de revolterande östtyska arbetarna med tanks och maskingevär och omfattande arresteringar av de strejkande.

Deutschers nya bok recenserades av kamrat Breitman i *Militant* den 22 och 29 juni 1953, och dess slutsatser kritiserades häftigt från ortodox trotskistisk ståndpunkt. Att vi nu återkommer till ämnet beror på att Deutschers fantastiska avslöjanden inte bara har stannat som en kontroversiell fråga mellan trotskister och en skribent utanför de revolutionära arbetarnas krets. En bokanmälan skulle vara nog för det. Men sedan dess har vi samlat på oss bevis för att Deutschers teori har fått gehör inom vårt parti och Fjärde internationalen. Deutscherismen har erbjudits oss som ett substitut för Trotskijs teori; och för att underlätta bytet har den förklätts som inget mindre än en moderniserad version av denna teori.

Fraktionsstriden

Här skulle jag vilja göra en kort parentetisk avvikelser i en sekundär fråga.

Som våra läsare vet, har en öppen fraktionsstrid brutit ut inom Fjärde internationalen, och som i alla allvarliga fraktionsstrider är en del organisatoriska procedurfrågor inblandade. Några internationella kamrater har uttryckt sin mening att striden huvudsakligen, eller åtminstone primärt, är en organisatorisk strid och önskar rikta diskussionen till denna fråga.

Som redan påvisats i tidigare inlägg i *Militant*, betraktar SWP även denna aspekt av striden som viktig. Jag ska återvända till frågan och då diskutera den utförligt, som jag gjorde 1940 i den stora fraktionsstrid som vi, tillsammans med Trotskij, förde mot Burnhams revisionistiska

program. Nu anser jag, som jag ansåg då, att den organisatoriska frågan, med all dess betydelse, är ett sidospår och inte den primära frågan.

Sådana frågor är bara meningsfulla när de betraktas i detta ljus. I varje strid betar sig revolutionärer och opportunisterna som dumskallar när frågan handlar om ”organisatoriska metoder”. Men oavsett hur denna fråga till en början uppkommer, oavsett vilken händelse som för fram den, leder alltid dispyten om ”organisation”, när det kommer till kritan till den mer avgörande frågan: Vad ska de organisationsmetoder man strider om *tjäna till* och vilket *politiskt syfte* tjänar de? Trotskijns lärjungar över hela världen borde, om de verkligen vill vara trogna hans politiska metod, ställa denna fråga till sig själva och söka svaret på den enda plats där det kan hittas – i de stridande fraktionernas motstridiga teorier och politik.

Det är välkänt, eller borde vara, att revisionister alltid försöker ducka och dra sig undan en uppriktig och öppen diskussion om de primära frågorna. De försöker röra till diskussionen med all slags andraringens organisatoriska frågor, sagor och sladder, medan de ortodoxa alltid insisterar, trots alla provokationer, på att sätta de viktigaste frågorna främst. De dokumenterade noteringarna från striden 1939-40 i SWP ger en klassisk illustration till dessa motsatta taktiker. (Se de två böckerna: [Till marxismens försvar](#) och [Kampen för ett arbetarparti](#).)

Vi tror att det var rätt av Trotskij och oss att föra den stora striden på det sätt vi då gjorde, och vi har tagit den som modell för hur vi ska föra den nuvarande. Det är därför som vi, i vårt *Brev till alla trotskister*, som antogs vid vårt 25-års jubileumsplenum (*The Militant*, den 16 nov. 1953.), sätter de teoretiska och politiska frågorna främst och de organisatoriska därefter. Samma synsätt har väglett det nuvarande bidraget till diskussionen. En fullödigare behandling av de skiljaktiga frågorna om den internationella organiseringen och uppfattningar om internationalismen kommer senare.

”Skrota den gamla trotskismen!”

Vid SWP:s plenum i maj slöt partiets två fraktioner, vilka tills dess i första hand hade stridit kring nationella frågor, ett vapenstillestånd baserat på ett erkännande av majoritetens rätt att leda partiet i enlighet med dess politik i de nationella frågorna. Man kom också överens om att fortsätta diskussionen utan fraktionskamp. Detta vapenstillestånd bröts redan ett par veckor efter plenumet då en ny kontrovers över fundamentala teoretiska frågor, som minoriteten inte hade presenterat inför plenumet, bröt ut. Samtidigt utsträcktes fraktionskampen inom SWP till det internationella fältet.

Den första signalen om ett nytt utbrott av fraktionellt krig kom när minoriteten presenterade den nya parollen under vilken de tänkte återuppta fraktionsstriden: ”Skrota den gamla trotskismen!” Denna paroll presenterades av Clarke, som talesman för minoriteten, vid medlemsmötet i New York-avdelningen den 11 juni 1953. Partimedlemmarna, såväl som ledarskapet, som sedan länge skolats i den ortodoxa trotskismens lära, reagerade skarpt mot denna oförskämda paroll och avvaktade uppmärksamt vad man hade att erbjuda som substitut för deras gamla doktrin.

De behövde inte vänta länge. I det nummer av *Fourth International* som kom ut en vecka senare eller så, bidrog Clark, som redaktör, med en artikel om de nya händelserna i Sovjetunionen. Denna artikel, som smugglades in i tidskriften utan redaktionsstabens kännedom eller godkännande, hävdade i följande ordalydelse att sovjetbyråkratins självreformer var möjlig:

”Kommer processen ske i form av ett våldsamt uppror mot det byråkratiska styret i Sovjetunionen? Eller kommer eftergifter till massorna och en makt-delning – som den engelska borgerliga revolutionens långa färd i det politiska landskapet mellan den uppstigande borgerligheten och den

avtynande adeln – att gradvis underminera byråkratins bas? Eller kommer utvecklingen att vara en kombination av de båda formerna? Detta kan vi inte förutse.” (*Fourth International*, nr 120)

Detta skamlösa försök att föra in Deutschers koncept i vår trotskistiska tidskrift – att göra den revisionistiska attacken inför dess publik – skärpte oerhört fraktionkampen, och gjorde samtidigt klart att denna strid inte längre kunde begränsas till nationella frågor. Partimajoriteten, som skolats i den trotskistiska ortodoxin, reste sig mot denna reformistiska formulering av perspektiven för Sovjetunionen. Deras protest uttrycktes av kamrat Stein.

I ett brev till redaktionen, som publicerades i följande nummer av tidskriften, pekade han på att Clarke ”avvisar den trotskistiska uppfattningen om att arbetarklassens politiska revolution mot den sovjetiska härskande kasten är oundviklig, utan någon substantiell motivering.” Han tillade: ”Om kamrat Clarke anser att den erkända trotskistiska uppfattningen i dessa grundläggande frågor inte längre är giltig och kräver revidering, borde han inte ha lagt fram sådana allvarliga förändringar på ett så oövertänt sätt.” (*Fourth International*, nr 121)

Vissa kamrater i vår internationella rörelse, de som betyder den egna ”ortodoxin” medan de agerar försvarare för revisionisterna, har försökt minimera betydelsen av Clarks Deutscheraktiga formulering om Sovjetunionens utveckling, vilken följde så tätt inpå parollen ”Skrota den gamla trotskismen!” De försöker avfärda den som ”ett missförstånd”, en ”illa formulerad mening som lätt kan rättas till”, etc. Den efterföljande utvecklingen ger inget stöd för denna optimistiska försäkring.

Kamrat Steins ingripande erbjöd Clarke och hans fraktionsanhängare, i SWP såväl som i Fjärde Internationalen, ett vidöppet tillfälle till att reda ut varje möjligt missförstånd i denna grundläggande fråga. Han inbjöd honom till att antingen ”motivera” sin revision av ”trotskismens erkända, programmatiska uppfattningar i dessa grundläggande frågor”, eller att ta tillbaka dem.

Clark gjorde ingetdera. I samma nummer av magasinet hävdade han frankt att teorin om den sovjetiska byråkratins självreformer, vilken han såg som en definitiv möjlighet, är en verklig trotskism. I svaret på Steins kritik säger han:

”Jag förkastar ingenting. Jag försöker tillämpa vårt program. Vad som sker är att den uppfattning om en politisk revolution som trotskismen världen runt anammat under nästan två decennier nu för första gången sätts i verket.”

Precis hur ”uppfattningen om en politisk revolution” kan ”sättas i verket” genom ”eftergifter till massorna och maktdelning” – en uppfattning om reformer – lämnades utan den förklaring som Stein krävt. Istället blev hans bitande kritik förlöjligad som ”uppenbarligen sprungen ur uppfattningen att trotskismens programmatiska positioner mer utgör en dogm än en vägledning för handling.”

Naturligtvis kräver vi inte av någon att acceptera Trotskijs teoretiska formuleringar som dogmer. Alla dessa formuleringar är i allmänhet, och teorin om perspektiven för Sovjetunionen i synnerhet, avsedda som vägledning för handling. Eftersom en revidering av teorin får djupgående följder för vår rörelses politiska agerande, ska just därför den som önskar utmana denna teori – vilket var och en har all rätt att göra – göra det öppet, och klart deklarerat vad som är fel i den gamla teorin, och följaktligen vad som är fel i den handlingslinje som den var avsedd att ”vägleda”.

Han borde ge en ”substantiell motivering” för den nya och annorlunda teorin om stalinistisk självreformer, och inte – inom den rörelse som är grundad på Trotskijs teori – bara lägga fram den ”på ett så oövertänt sätt”, som något självklart. Detta är allt som Stein begärt. Men Clarke svarade inte så. Hans oberättigade referens till ”dogmer” – ett begrepp som vi har mött

tidigare i konflikter med kurrögömma-revisionister – var bara till för att undvika varje förklaring eller motivering till den förvånansvärda deklARATIONEN.

Många kamrater runtom i landet, och likasinnade i andra länder, som läste meningsutbytet i *Fourth International*, såg emellertid mer allvarligt på saken. De såg att grundläggande frågor om teorin steg till ytan i den interna striden i SWP, och de ortodoxa och de revisionistiska tendenserna började positionera sig.

Pablofraktionen i den brittiska... [text saknas i originalet – Red] sannolika perspektiv för utvecklingen i Sovjetunionen som man tidigare hållit tyst om, gjorde sitt första öppna och demonstrativa framträdande med krav på att Clarkes artikel skulle publiceras i England istället för en artikel om Sovjetunionens utveckling som hade skrivits utifrån en ortodox ståndpunkt. Detta motsatte sig Burns och andra ortodoxa trotskister med argumentet att Clarks artikel stod i motsättning till Fjärde Internationalens program. Den öppna fraktionsstriden i den brittiska sektionen inleddes i detta ögonblick.

Kamrat Burns skrev till oss den 10 augusti som följer:

”Clarks ledare öppnar upp ett avgörande stadium i den politiska striden. Det handlar inte om olyckliga formuleringar. Det handlar om minoritetens och dess sympatisörers verkliga politik.”

Innan detta, innan Steins kritik hade dykt upp i tidskriften, skrev jag till New York från Los Angeles den 9 juli:

”Ska vi stödja den möjliga varianten, som Clark verkar antyda i slutet av hans artikel i senaste numret, att den stalinistiska byråkratin kommer att korrigera sig själv utan en politisk revolution? I detta sammanhang skulle jag vilja veta namn och adress för någon tidigare privilegierad social gruppering i historien som frivilligt har gett upp sina privilegier.”

Kamrat Tom, en ”gammeltroskist” av den ortodoxa skolan, som uppmärksammade den nya revisionistiska strömningen inom Internationalen och slog larm snabbare och tydligare än vi, skrev till oss från utlandet den 23 augusti:

”Vi kan inte ära hans (Trotskijs) minne högre, tretton år efter mordet, än att fortsätta hans arbete *Till marxismens försvar*, och fullborda det under rubriken ’Till trotskismens försvar’ mot de nya revisionister som försöker besudla den och – under samma täckmantel – fördunkla hans mördares skuld och reaktionära roll i historien.”

Efter att ha funnit ursprunget till Clarks formulering hos Deutscher, fortsätter Tom:

Har alla läst Deutschers nya bok? Den anmodas till läsning i den nuvarande striden. Som bekant har denne man passerat genom vår internationella rörelse på sin väg till köttgrytorna på Fleet Street. Han är inte en som rör sig mot oss, utan en som rört sig bort från oss. Och riktningen, som Trotskij lärt oss, är en mycket viktig faktor för att bedöma den specifika ståndpunkt som det politiska djuret intager vid en given tidpunkt. Han hyllas inte bara av Clarke och hans vänner, utan också av den brittiska borgerliga pressen (vilken, av egna skäl, som jag tror Jim en gång sade om Churchill, sysslar en hel del med önsketänkande i dessa dagar av olösliga belägenheter).

Burns berättar för mig att Pablo nyligen påpekade för honom att Deutscher har gjort mer än någon annan för att popularisera ’våra’ idéer för en bredare åhörarskara. Deutscher är säkert inte någon illvillig populariserare, men det är inte våra idéer, dvs. de trotskistiska idéerna – även om det mesta av substans och sanning i hans presentation är lånat från denna källa. Hans nya bok, som gör anspråk på att analysera stalinismen och att presentera en förutsägelse ur en vagt ’marxistisk’ ståndpunkt, har en del skavanker vad gäller detta: Den utelämnar helt den sovjetiska byråkratins socio-logiska och historiska utveckling; den beskriver stalinismen som en fortsättning på leninismen (det gäller dess fusion med det barbariska ryska arvet, enligt hans beskrivning); den avfärdar det fysiska krossandet av Lenins parti som om det mer handlade om moral än om politik; den försvarar stalinismen som historiskt nödvändig och i slutänden progressiv. Och – på denna grund – projiceras teorin om Malenkovs ’självreformerande’ rörelse. Det vill säga, på basis av en förvrängning av den

trotskistiska analysen presenteras en fullständig negation av den trotskistiska linjen för kampen mot stalinismen.

Våra nya revisionister har så här långt bara lånat hälften av hans slutsatser och försökt smugla in dem i småbitar som vår linje. Man ska dock inte glömma att Pablos syn på övergångsperiodens realiteter – i vilken av nödvändighet deformerade revolutioner och arbetarstater blev normen och avvek från de marxistiska klassikernas ideal – också tangerar vissa punkter i Deutschers analys. Inget har på senare tid hörts om dessa ståndpunkter, och av goda skäl: de behöver justeras en del för att passa de nya realiteterna, så att säga. Men har konceptet, tankeriktningen, bakom dem övergivits? Allt pekar på motsatsen.”

Kamrat Peng, en veteran och Fjärde internationalens kinesiska sektionens internationella representant, skrev till oss den 6 oktober som följer:

”Även om vi vet lite om majoriteten och minoriteten i Amerika, så blev saken tydlig för oss när vi nyligen läste de två olika uppfattningarna i *Fourth International*. (Brevet från S och C och redaktörens uttalande är publicerade i slutet av det nummer vi läste igår.) Minoriteten har börjat avlägsna sig från den trotskistiska tradition som majoriteten försvarar. Det är inte av en slump som Internationalen (det Pablo-styrda Internationella Sekretariatet) står på minoritetens sida. Faktum är att minoritetens idé har utvecklats ur några av uppfattningarna inom Internationalen, men mer tydligt och distinkt.”

Peng slog onekligen huvudet på spiken när han sade att det Pablo-styrda Internationella Sekretariatet ”står på minoritetens sida”, även om de till dess hade låtsats vara ”neutrala”. Öppnandet av en offentlig debatt om perspektiven för utvecklingen i Sovjetunionen, påskyndad av Clarks artikel, satte en slutpunkt för denna attityd. Pablo kommenterade detta nummer av tidskriften, inte med att *fördöma* Clarks revisionistiska formuleringar, utan *invändningarna* mot dem. I ett brev till oss den 3 september skrev han:

”... det senaste numret av *FI*, liksom en serie artiklar som nyligen publicerats i *Militant*, skisserar en kurs vars innebörd det inte är svårt att skönja. Det verkar som om ni nu håller på att utveckla en linje som är annorlunda än vår på två grundläggande plan: *synen på Internationalen och dess verksamhet; och hur man ska förstå och förklara de händelser som är under utveckling i Sovjetunionen och buffertländerna efter Stalins död.*”

Det hade han helt rätt i. Onekligen utvecklade vi ”en linje som är annorlunda” än Pablo-fraktionens, inte bara, som han säger, om ”hur man ska förstå och förklara” händelserna i Sovjetunionen och satellitländerna, utan också händelser i Frankrike – olika teoretiska analyser av stalinismens roll. Och, ännu mer precist, om vad man ska säga om och göra åt dessa händelser – olika linjer för politiskt agerande, ”vägledda” av olika teorier.

Efter den första publiceringen av den teoretiska kontroversen i tidskriften *Fourth International* började de fraktionella linjerna snabbt dras upp inom Fjärde internationalen; och olika ageranden av de stridande fraktionerna följde ur de olika teorierna med nästan ljusets hastighet. Den öppna stridens plötsliga och våldsamma utbrott har tagit en del internationella kamrater på sängen, men vi ska inte ha skulden för det. Nya händelser satte de konkurrerande teorierna på prov utan tidsfördröjning, och båda sidor tvingades visa upp sina verkliga ståndpunkter i praktiskt handling.

Vi har konkret anklagat revisionisterna för deras skamliga ageranden i samband med dessa händelser i *Brev till alla trotskister* från SWP:s 25-års jubileumsplenium. Rörelsen väntar fortfarande på deras svar på denna anklagelse.

”Bara gör det!”

Jag har uppehållit mig ganska länge vid den kronologiska utvecklingen efter publiceringen av Clarks artikel, men vill inte övervärdera Clarks roll i påskyndandet av den offentliga

diskussionen. Hans betydelse i kontroversen kommer ur hans krav om att vara den sanne talesmannen och representanten för Pablos ståndpunkt – ett påstående som har visat sig vara 100 procent korrekt. Om hans egna bidrag till diskussionen verkar ha fått en överdriven betydelse i hans framställning, så är det helt enkelt för att han talade mer uppriktigt och rakt ut; eller, som Peng skrev, mer ”tydligt och distinkt” än hans sponsor, och att han avslöjade sin verkliga ståndpunkt alltför tidigt.

Pablo föredrar att tala i tvetydigheter och spela dubbelt. Han vet att kadrer som utbildats i Trotskijs skola aldrig skulle kunna förledas till att förkasta sin lära. Hans metod för att manövrera Fjärde internationalen till en revisionistisk uppfattning, inte genom uppriktigt och öppet erkännande av ett sådant program, utan genom att steg för steg föra in en politik som i praktiken skulle underminera Internationalens historiska funktion som oberoende politisk rörelse, omvandla den till ett vänsterlibi för stalinismen och förbereda dess likvidering.

Om Pablo skulle kritisera Clarke, inom deras gemensamma fraktion, skulle det inte vara för innehållet i hans artikel, utan för hans obetänksamhet i att sabotera strategin genom att i förtid avslöja dess verkliga innebörd. Auer förklarade en gång sin strategi för revisionism-i-praktiken inom den tyska socialdemokratin. I ett berömt brev till Bernstein sade han: ”Min käre Ede, man lägger inte fram sådana resolutioner. Man talar inte om det, man bara gör det.” (Citerat i *The Dilemma of Democratic Socialism: Eduard Bernstein's Challenge to Marx*, av Peter Gay. Sid. 267.)

Vad gäller de bestickande argumenten från Pablos försvarare om att det blivit ett ”missförstånd”; att Clarks ”illa formulerade mening” kommer att tillbakavisas; och allt det andra svamlet som varit avsett att röra till diskussionen om grundläggande frågor – så har de redan besvarats genom handlingar som säger mer än ord.

Minoriteten i SWP, för vilken Clark talade, har under tiden mottagit Pablo-fraktionens offentliga stöd. Detta säger allt en politisk person behöver veta om deras politiska frändskap. Trotskij sade ofta att den säkraste indikationen på en grupps verkliga inställning är dess internationella kontakter och allianser. ”Säg mig vilka dina vänner är och jag ska säga dig vem du är.” Det finns inget ”missförstånd” kring denna allians. Det bevisas av det faktum, om fler bevis nu skulle behövas, att Pablos fraktion inte någonstans har funnit tid eller plats för att tillbakavisa minoritetens Deutscher-aktiga formuleringar om sovjetbyråkratins självreformer, inte heller av deras paroll ”Skrota den gamla trotskismen!”

För att bevisa att det inte fanns något ”missförstånd” från deras sida, organiserade minoriteten samtidigt en bojkott av SWP:s 25-års jubileum, som en offentlig demonstration mot den trotskistiska ortodoxi som vår 25-åriga kamp representerar. Denna bojkott påskyndade deras avsplittring från SWP, som krävde offentliga uttalanden om deras ståndpunkt i andra organ än SWP:s. Men varken i det första brevet från Cochran till Shachtman-tidningen, eller i deras egna oberoende publikationer, har de gjort den minsta reträtt, korrigering eller förändring av sina ursprungliga formuleringar om utsikterna för den sovjetiska byråkratins självreformer och allt som följer av detta i termer av praktisk politik.

Detta är deras verkliga ståndpunkt, och deras sponsorer och fraktionella allierades ståndpunkt, i den internationella striden. Deras försök att revidera den trotskistiska analysen av den stalinistiska byråkratin, och att slänga ut det program som utvecklats ur denna analys, är vad fraktionskampen inom den internationella trotskistiska rörelsen i realiteten handlar om – om vi följer alla de oräkneliga skillnaderna i samhörande frågor om taktik och organisation till deras ursprungliga teoretiska källa.

Los Angeles den 27 jan. 1954.

Översättning: B. Svensson